1. ÜNİTE – ÇEVRE SORUNLERI VE FELSEFE

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

1.ÇEVRE VE İNSAN İLIŞKISI

Çevrenin tanımı, çevre felaketleri, insan-doğa ilişkisinin tarihsel ve kültürel arka planı.

Çevrenin Tanımı ve Kapsamı:

www.felsefeogretmeni.com

2. Çevre Etiği

Çevre sorunlarına yönelik ahlaki sorumluluk ve temel felsefi yaklaşımlar.

www.felsefeogretmeni.com

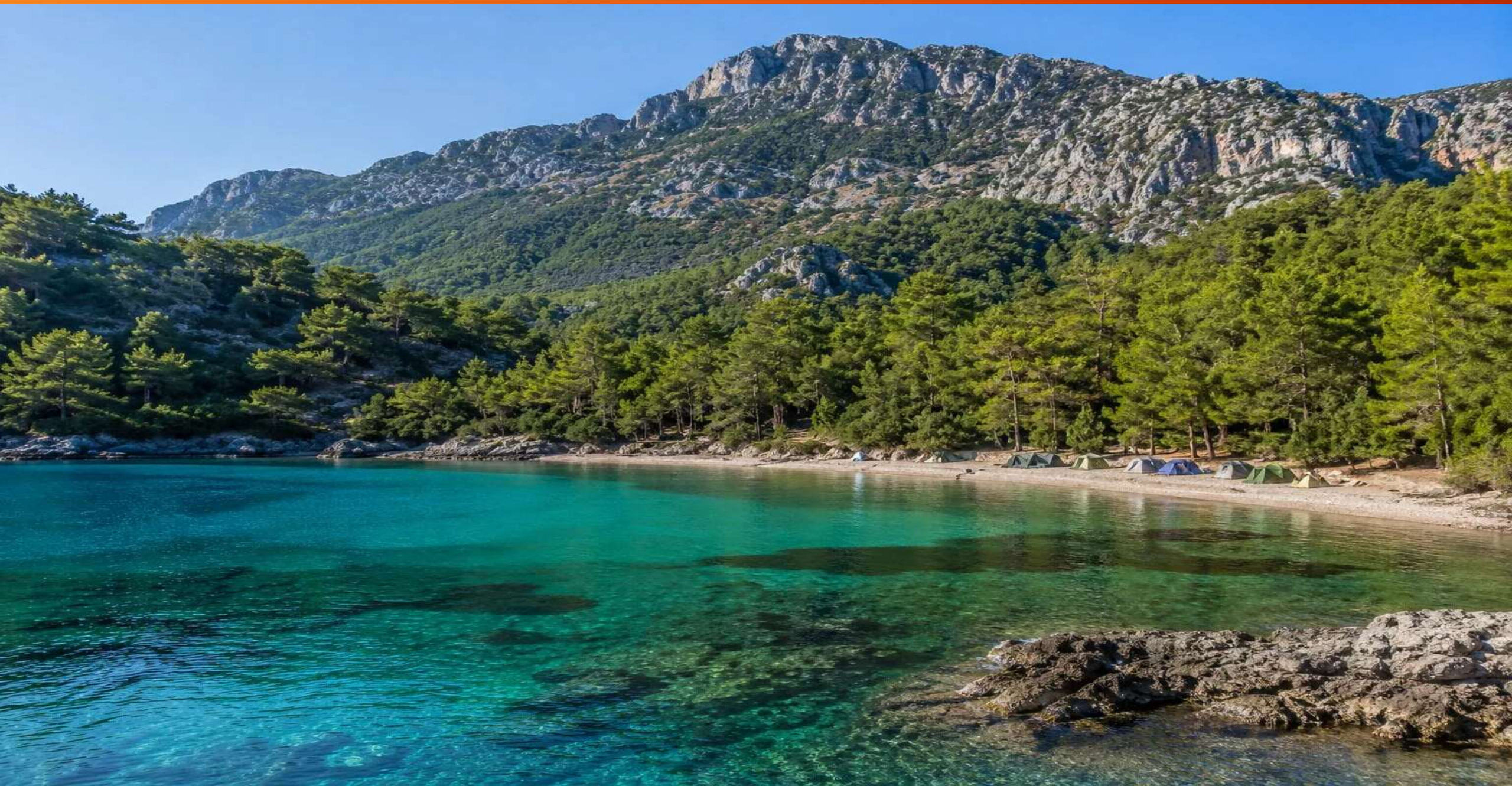
ANAHTAR KAVRAMLAR

1-Çevre: Canlıyı kuşatan fiziksel, biyolojik, sosyal ve kültürel koşulların bütünü.

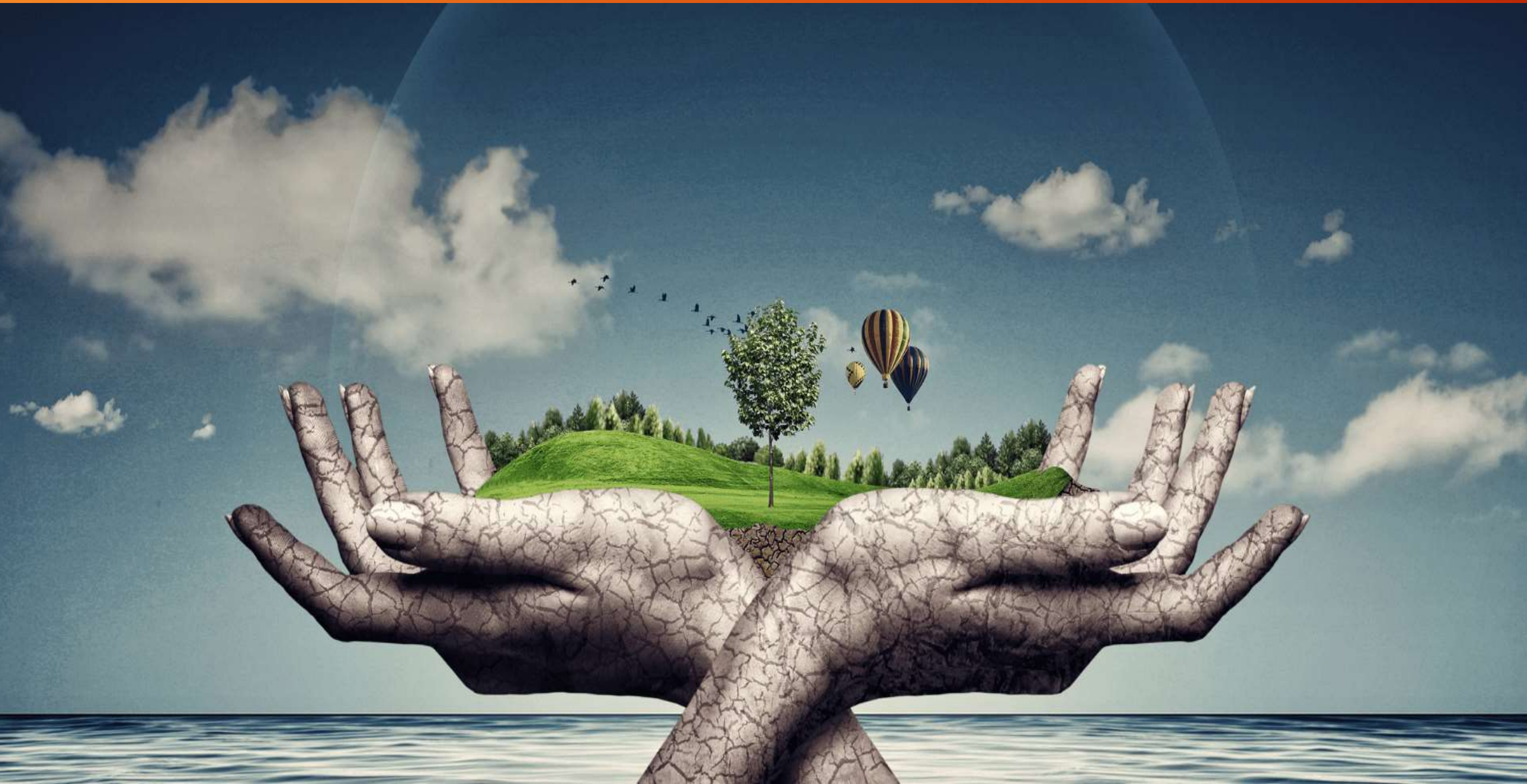
2-Doğa: İnsan müdahalesi olmadan var olan varlık alanı

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

3-Değer : Bir varlığın kendinde mi (içsel) yoksa başkası için mi (araçsal) önemli olduğu.

4-Çevre Etiği: İnsanın çevreye karşı ahlaki sorumluluğunu inceleyen uygulamalı etik alanı.

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

Felsefe Neden Çevreyle İlgilenir?

Çevre sorunlarının yol açtığı kaygı, bunalım ve yıkımlar; etik açıdan sorgulama ihtiyacı doğurur.

www.felsefeogretmeni.com

ÇEVRE VE İNSAN İLİŞKİSİ

Çevre Kavramı

A-FİZİKSEL ÇEVRE

Doğal ve yapay unsurlardan oluşur. İnsan, doğayla kurduğu ilişki sonucunda yaşam alanlarını dönüştürerek yapay çevreyi meydana getirir

www.felsefeogretmeni.com

B-SOSYO KÜLTÜREL ÇEVRE

İnsan ilişkilerini, toplumsal ve kültürel koşulları kapsar.

ÇEVRE FELAKETLERİ

www.felsefeogretmeni.com

İklim Değişikliği

Küresel sıcaklıkların artması ve iklim düzeninin bozulması.

Nükleer Kazalar

www.felsefeogretmeni.com

Radyoaktif sızıntıların çevreye ve canlılara verdiği kalıcı zarar.

www.felsefeogretmeni.com

Çölleşme

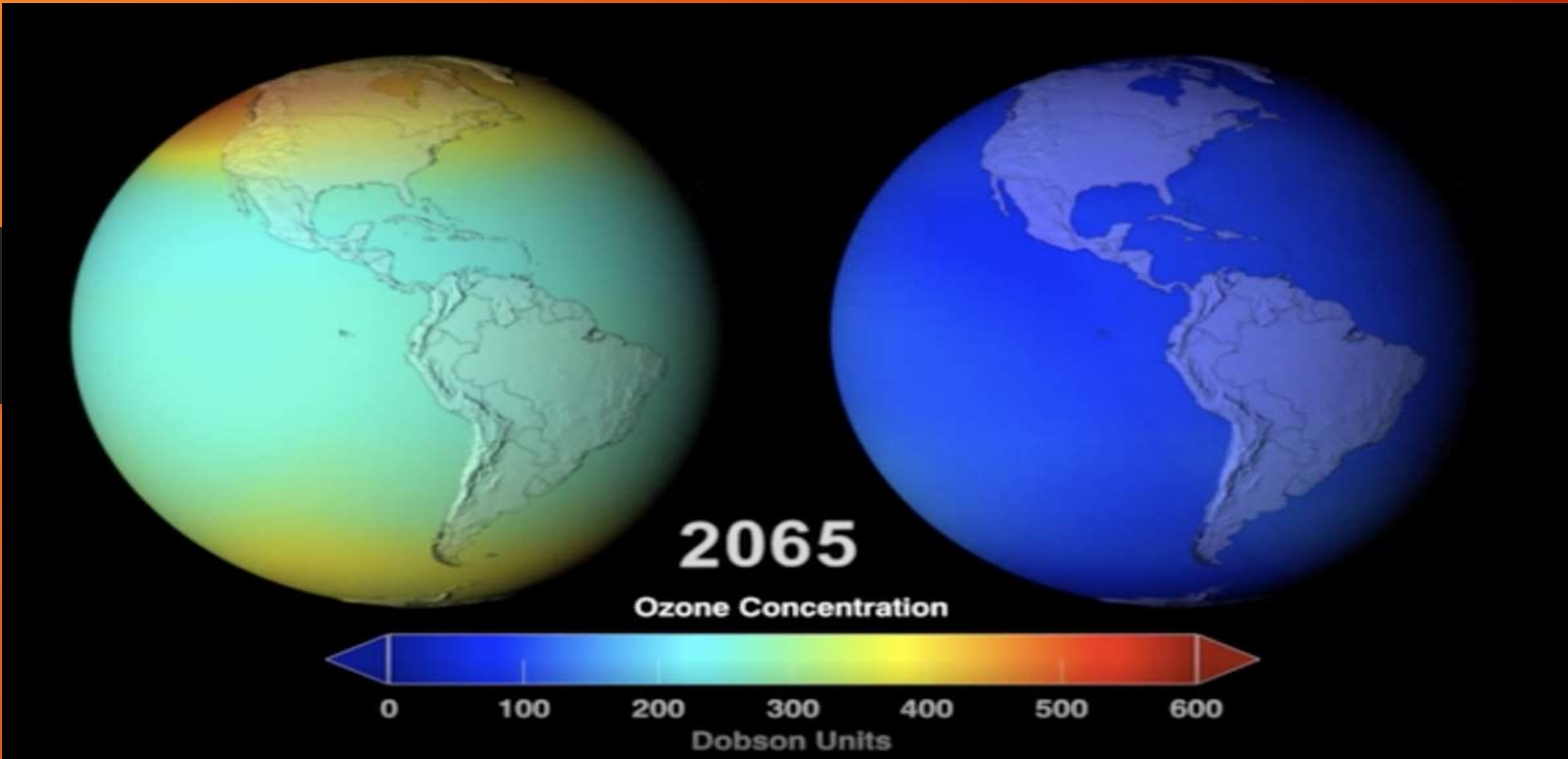
Verimli toprakların iklim ve yanlış kullanım sonucu çöle dönüşmesi.

Ozon Tabakasının Delinmesi

www.felsefeogretmeni.com

Atmosferi koruyan ozon katmanının incelmesi.

www.felsefeogretmeni.com

Plastik Atıklar

Doğada uzun süre bozunmayan atıkların ekosistemi tehdit etmesi.

www.felsefeogretmeni.com

ÇEVRE FELAKETİ ÖRNEĞİ

Aral Gölü'nün Kuruması (Özbekistan)

- Bölgedeki ekolojik denge bozulmuş, birçok canlı türü yok olmuştur.

www.felsefeogretmeni.com

Bhopal Gaz Sızıntısı (Hindistan)

- 2-3 Aralık 1984 tarihinde Bhopal'da bir Amerikan şirketine ait tarım ilacı fabrikasında yüksek miktarda gaz kaçağı meydana gelmiştir.
- Kazanın yaşandığı gün yaklaşık 4.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Toplam can kaybı 15.000 kişi olmuştur.
- Açılan davalar ancak 2010 yılında sonuçlanmış ve sekiz kişi iki yıl hapis cezası almıştır.
- Felaket, sanayileşmenin denetimsiz bırakıldığında insan ve çevre için nasıl bir tehdide dönüşebileceğini gösterir.

www.felsefeogretmeni.com

TARİHSEL VE KÜLTÜREL BAKIŞ

Kadim Kültürler ve Koruma Bilinci

Çin — Mencius (MÖ 372-289)

"Öküz Dağı çok sayıda ağaçla kaplıydı… insan etkinliğiyle çevrenin bozulması sonucu yalınlaştı." İnsan etkinliğinin doğa tahribatına dikkat çeker.

www.felsefeogretmeni.com

Japonya — Zen Bahçeleri

Zen bahçeleri, bu coğrafyada yaşayan insanların doğaya olan sevgi ve saygısını yansıtır.

www.felsefeogretmeni.com

Gölpınar Hitit Barajı; atık ve temiz su tesisleri inşa eden eski medeniyetlerin çevreye verdiği önemi gösterir.

Selçuklu ve Osmanlı

Ormanların ve hayvanların korunması için vakıflar kurulmuştur (örn. Gurabahane-i Laklakan / Leylek Hastanesi).

Modern Dönem ve Batı Yaklaşımı

www.felsefeogretmeni.com

Rönesans: İnsan aklı merkeze alınır

www.felsefeogretmeni.com

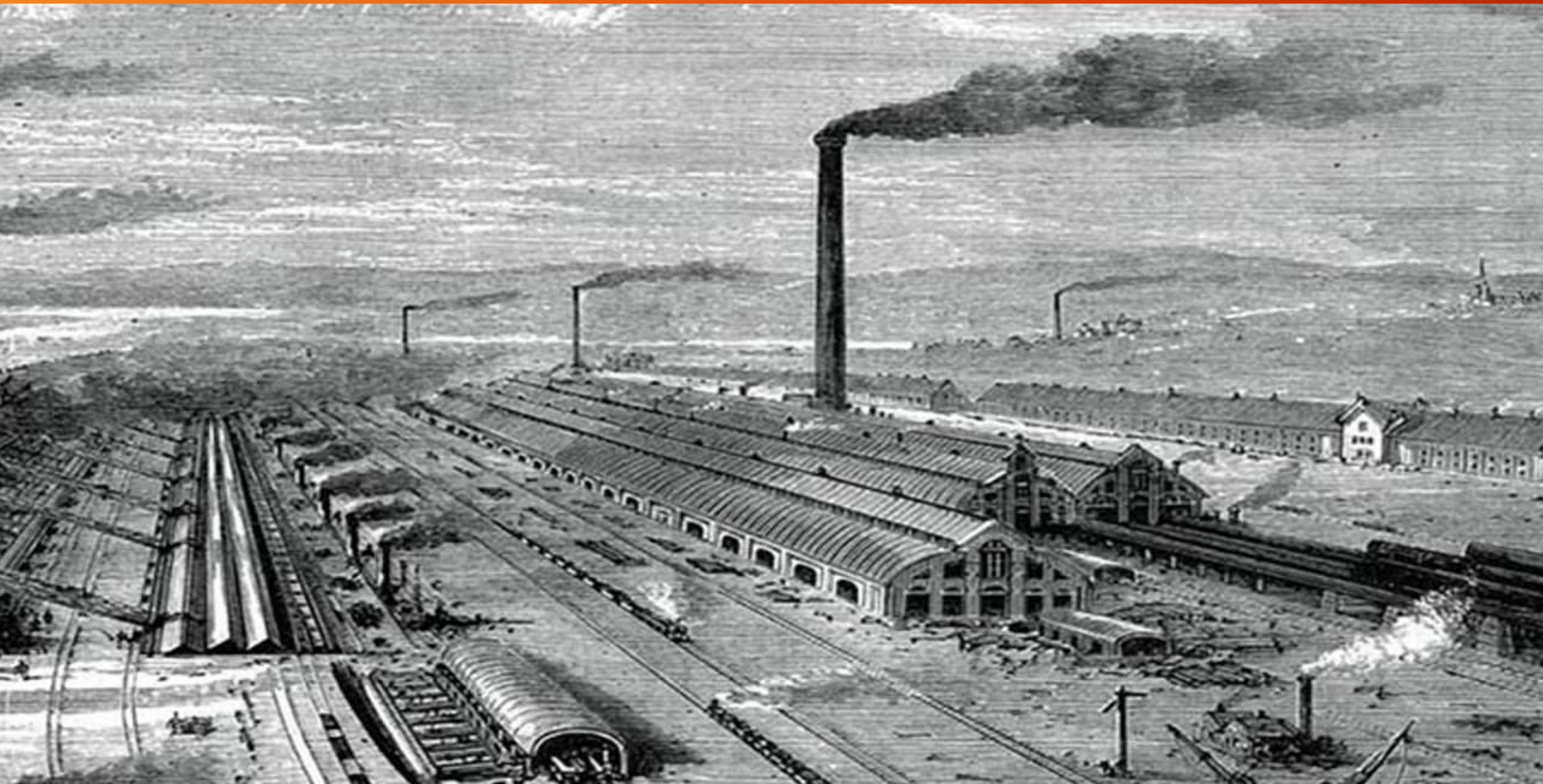
www.felsefeogretmeni.com

Bilimsel Devrim: Doğa bir makine olarak görülür

Sanayi İnkılabı: Doğadan sınırsız yararlanma anlayışı

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

1960'lar (Batı): İnsan-çevre dengesi bilinci gelişir

www.felsefeogretmeni.com

Çevre Sorunları: Nedenler ve Çözüm Arayışları

- **NEDENLER**

- Genel olarak ekonomiye öncelik veren devlet politikaları.

www.felsefeogretmeni.com

▪ ÇÖZÜM ARAYIŞLARI

▪ Temiz enerji, sıfır atık, yenilenebilir tüketim gibi çevre dostu teknolojiler.

Küresel Çevre Sözleşmeleri

www.felsefeogretmeni.com

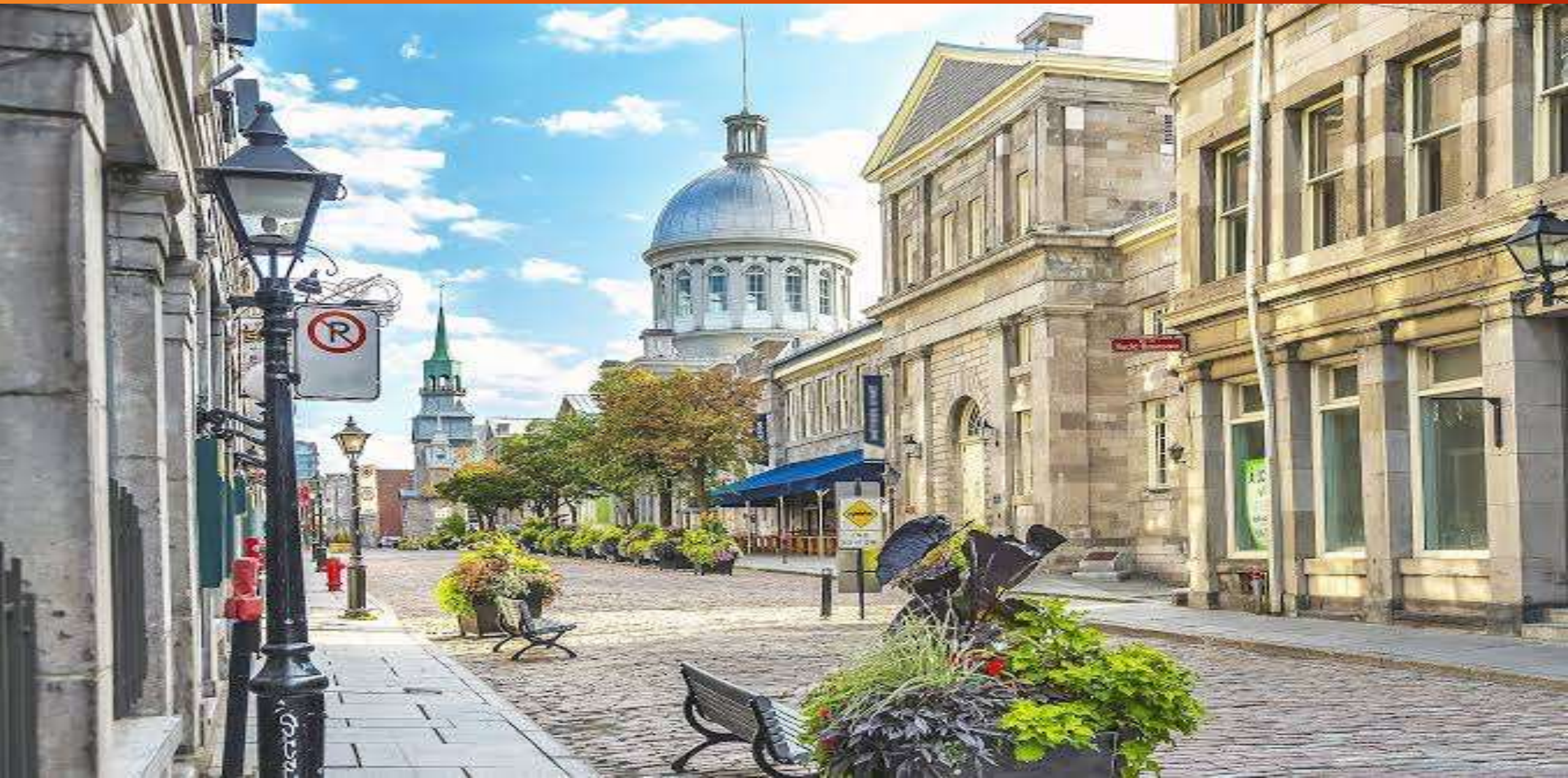

1987-Montreal Protokolü

www.felsefeogretmeni.com

Ozon tabakasını incelten maddelerin sınırlandırılması

1992-Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi

www.felsefeogretmeni.com

Bölgesel deniz kirliliğine karşı iş birliği

1997-Kyoto Protokolü

Sera gazı salınımlarının azaltılması hedefi

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

2020-Türk Devletler Teşkilatı Çevre İş Birliği

Türk devletleri arasında çevre alanında güncel iş birliği

Çevre Etiği Nedir?

www.felsefeogretmeni.com

Çevre Etiğindeki Temel Tartışmalar

1-Merkeze insanın mı yoksa doğanın mı alınacağı.

2-Doğanın araçsal mı yoksa içsel bir değere mi sahip olduğu.

3-Çevreye bireyci mi bütüncül bir bakışla mı yaklaşılması gerektiği

www.felsefeogretmeni.com

FELSEFE TARİHİNDE İNSAN-DOĞA

İlk Çağ: Doğa Filozofları

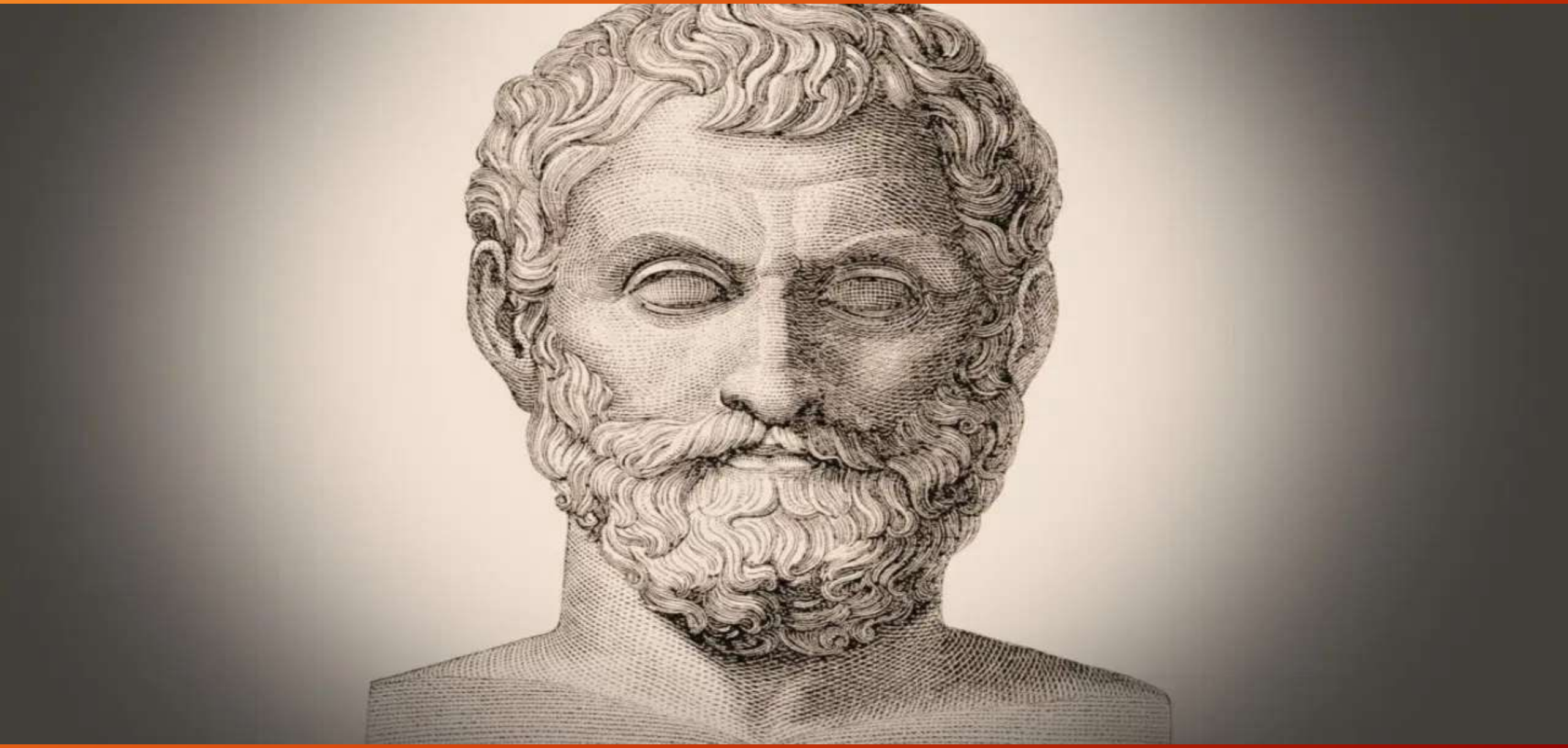

Hilozoizm: Madde ve doğanın canlılık taşıdığı görüş

Arkhe (ilk ilke): Canlı-cansız tüm varlıkların ortak bir kökene sahip olduğu görüşü

www.felsefeogretmeni.com

Thales (MÖ 624-545)

Arkhe sudur. Tüm varlıklar sudan meydana gelmiştir.

www.felsefeogretmeni.com

Empedokles (MÖ 490-430)

Dört ana neden vardır: Hava, su, toprak ve ateş.

Herakleitos (MÖ 540-480)

www.felsefeogretmeni.com

"Değişim" doğanın temel niteliğidir. Her şey akış halindedir.

www.felsefeogretmeni.com

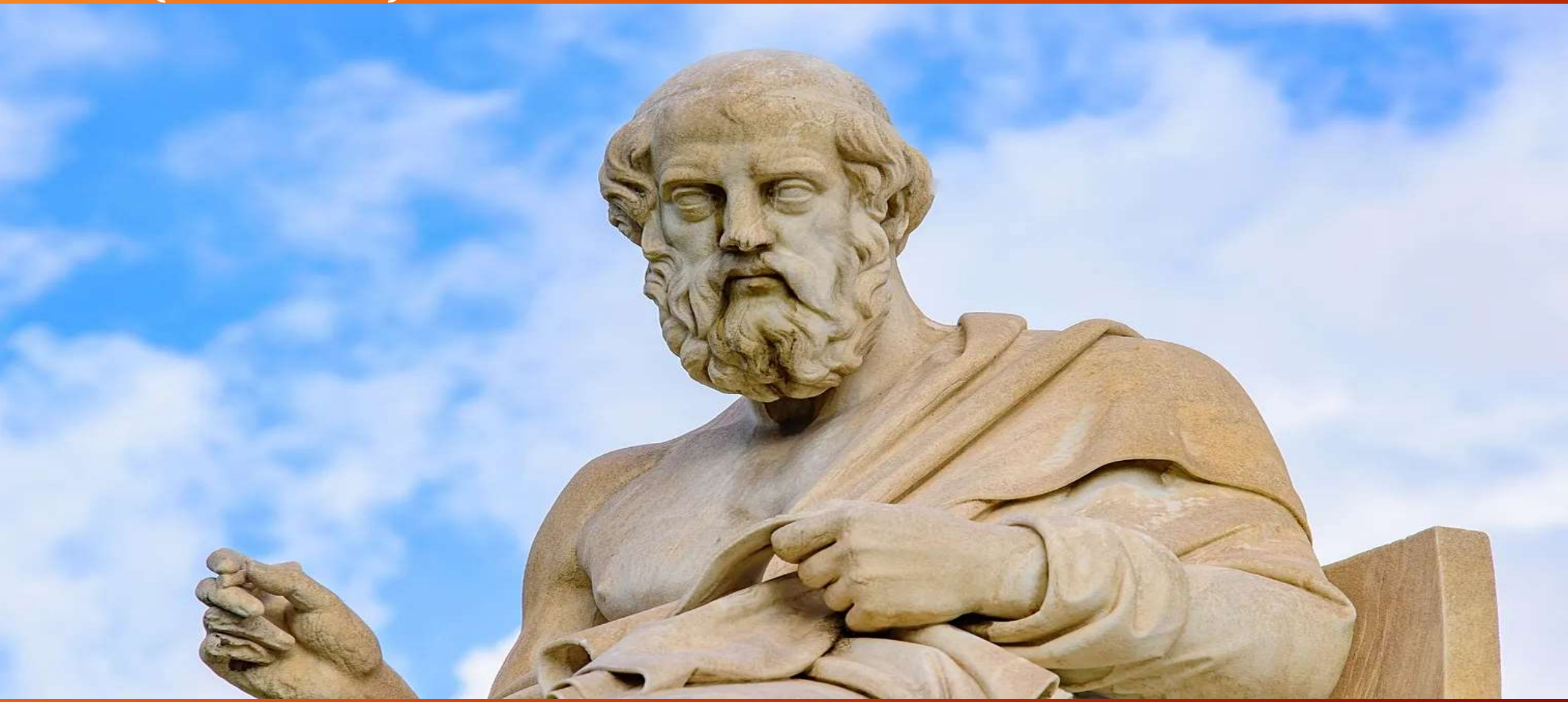
Parmenides (MÖ 515-460)

"Değişim" aldatıcıdır. Varlık "bir"dir, değişmez ve bölünmezdir.

www.felsefeogretmeni.com

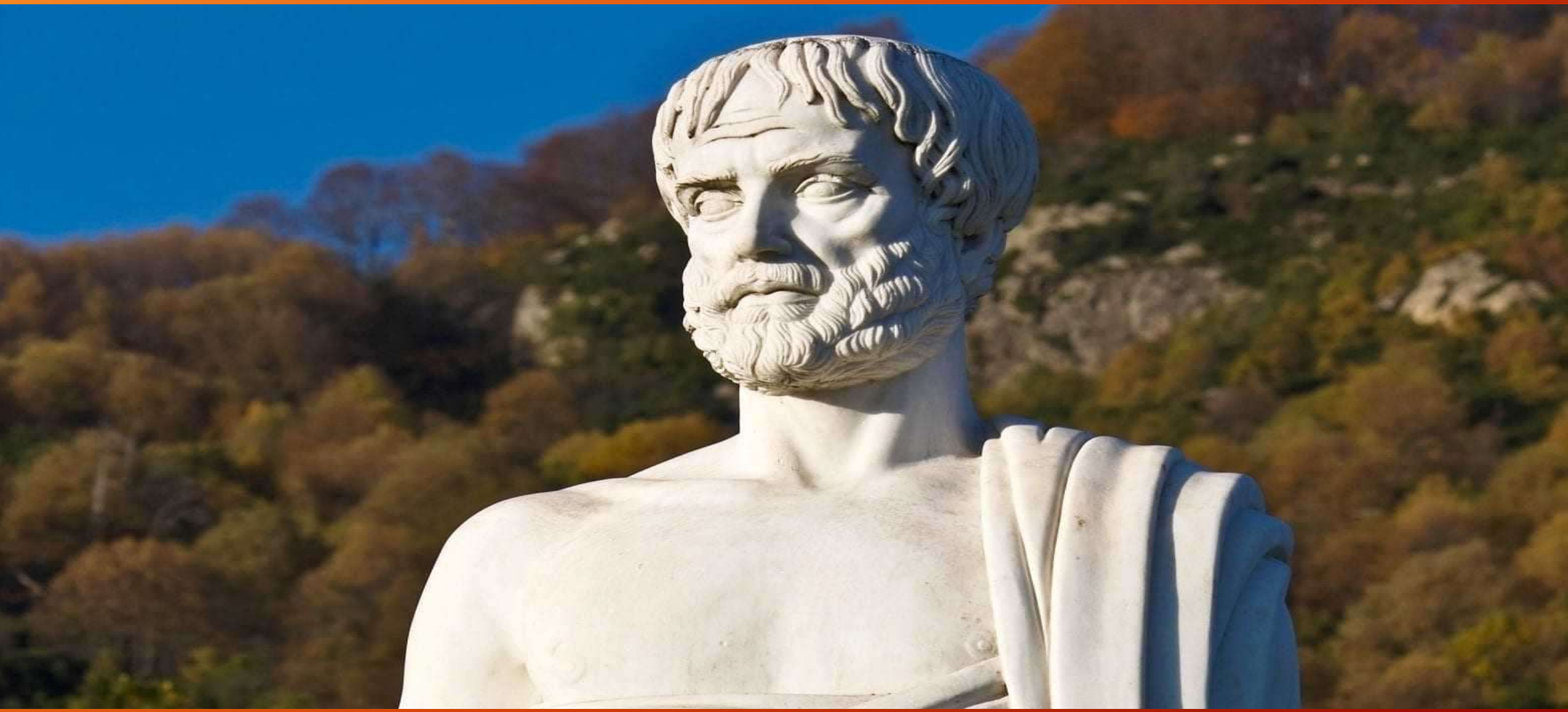
Platon (MÖ 427-347)

Doğayı içine alan "görünüşler, nesneler" gerçek varlıklar değildir. Gerçek varlıklar idealardır.

www.felsefeogretmeni.com

Aristoteles (MÖ 384-322)

Doğadaki varlıklar insan içindir: Değerleri insana sağladıkları fayda kadardır.

www.felsefeogretmeni.com

Kynikler (Kinikler)

İnsanın doğaya uygun, sade bir yaşam sürmesi gereklidir.

Stoacılar

www.felsefeogretmeni.com

İnsan doğaya uygun ve sade bir yaşam sürmeldir.

Orta Çağ: Hristiyan ve İslam Felsefesi

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

- **HRİSTİYAN FELSEFESİ**

Saint Augustinus (354-430):

- Doğanın var olması ancak doğaüstü bir varlıkla (Tanrı) mümkündür.

İSLAM FELSEFESİ

www.felsefeogretmeni.com

Farabi - İbni Sina:

- Sûdur öğretisi: Çokluk, "bir" olandan (Allah) akıl ve nefsin taşması sonucu meydana gelir.

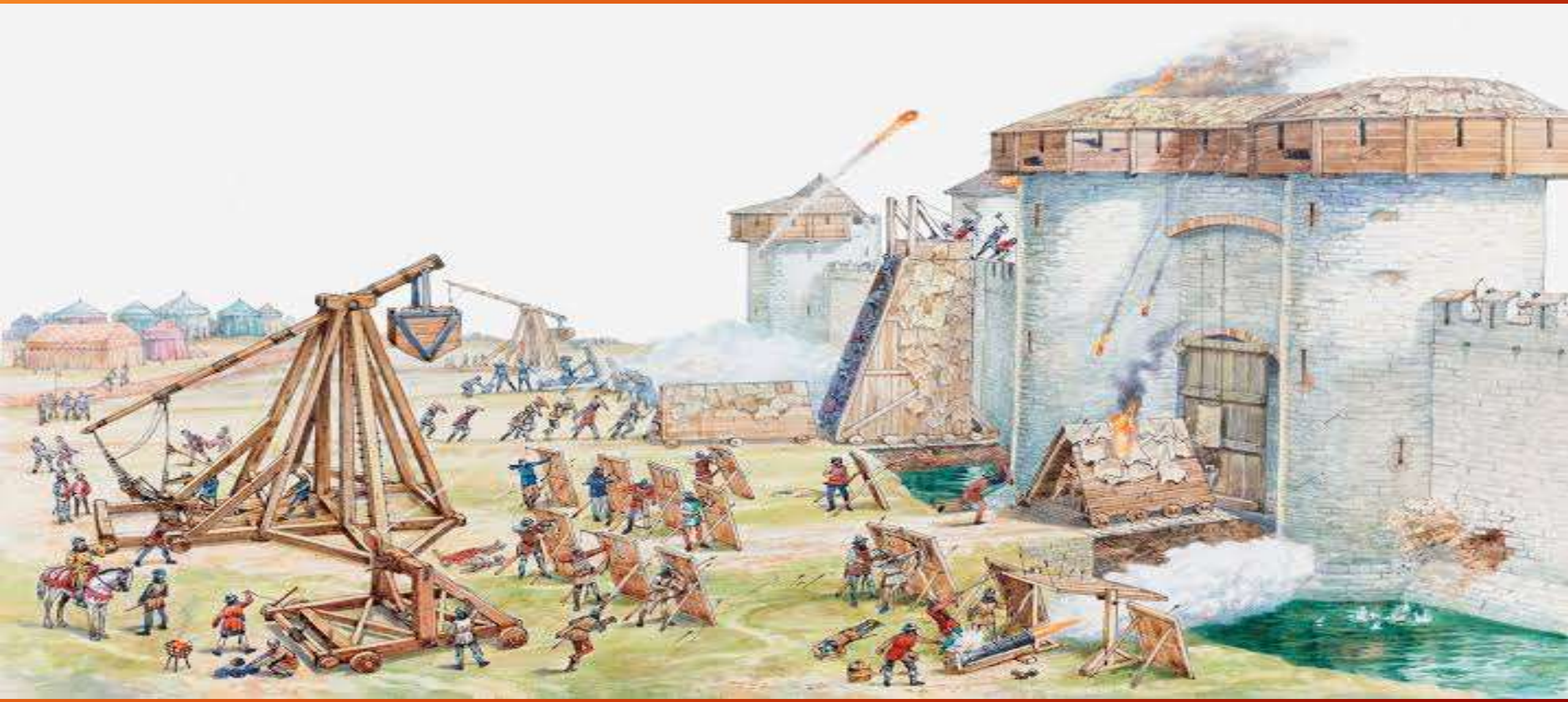
www.felsefeogretmeni.com

Yunus Emre: "Yaratılanı sev yaratandan ötürü.’’

www.felsefeogretmeni.com

Rönesans ve Modern Dönem: Doğa Bir Makine

Rönesans felsefesi insanı merkeze alarak aklı öne çıkarmıştır.

www.felsefeogretmeni.com

Francis Bacon (1561-1626) "Bilgi güçtür."

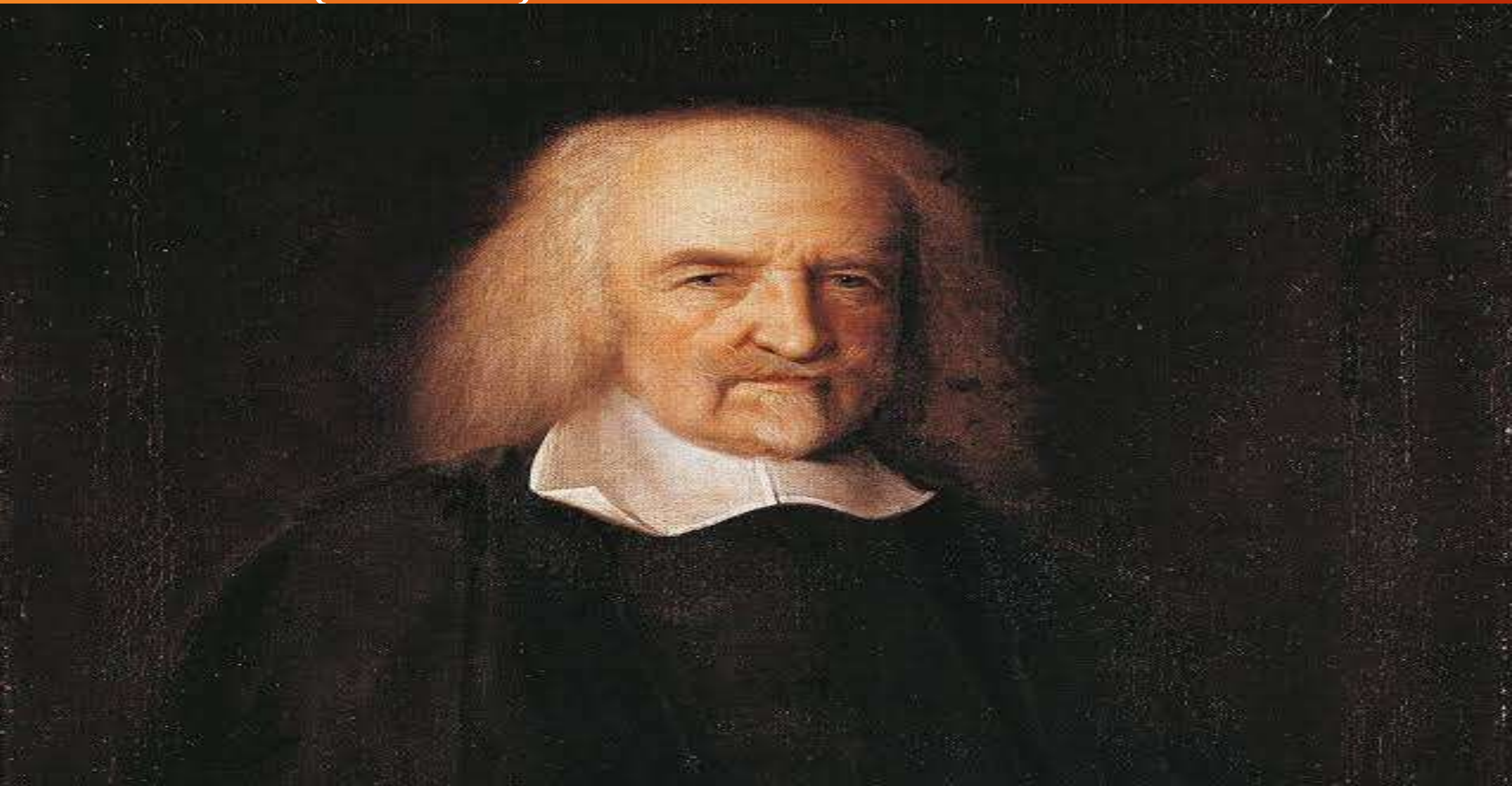
René Descartes (1591-1650)

www.felsefeogretmeni.com

Thomas Hobbes (1588-1679)

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

Newton, Kepler, Galileo

Doğanın gizemini matematik ve fizikle açıklamaya çalışan bilim insanları.

Sonuç: Sanayi Devrimi'nin getirdiği refah, doğanın kullanımından duyulan memnuniyeti artırmış; "insanın doğadan sınırsız yararlanma hakkı olduğu" anlayışı yerleşmiştir.

www.felsefeogretmeni.com

Modern Doğa Anlayışına Yönelik Eleştiriler

Descartes ile birlikte varlık felsefesi matematiksel fiziğe indirgenmiş; insan kendini doğanın efendisi, doğayı ise devasa bir makine olarak görmüştür.

www.felsefeogretmeni.com

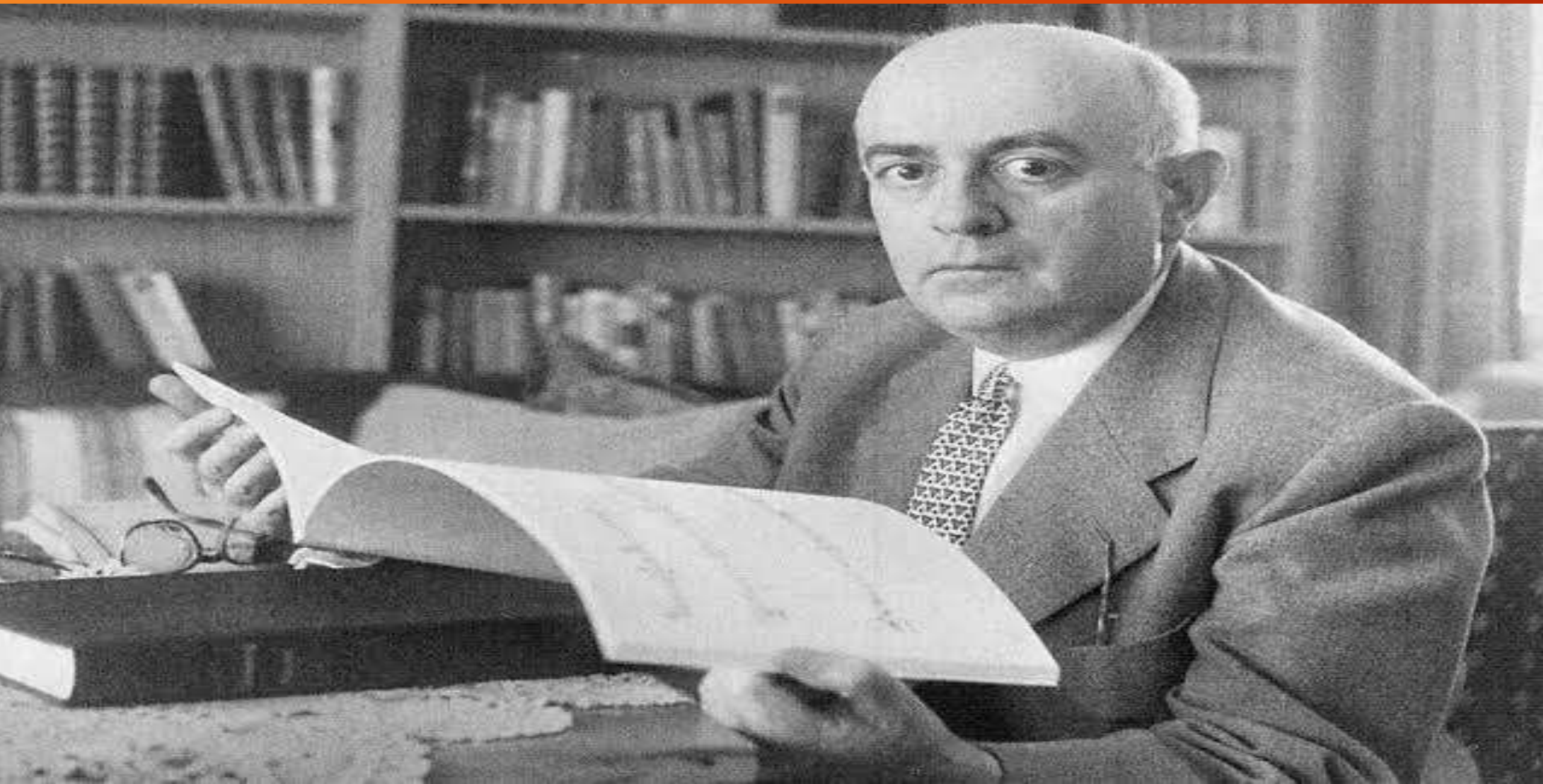
Martin Heidegger (1889-1976)

Doğaya egemen olma, egemen olunana yabancılaşmayı getirir:
"Durdurulamaz ilerlemenin laneti durdurulamaz gerilemedir.«

Theodor Adorno (1903-1969)

www.felsefeogretmeni.com

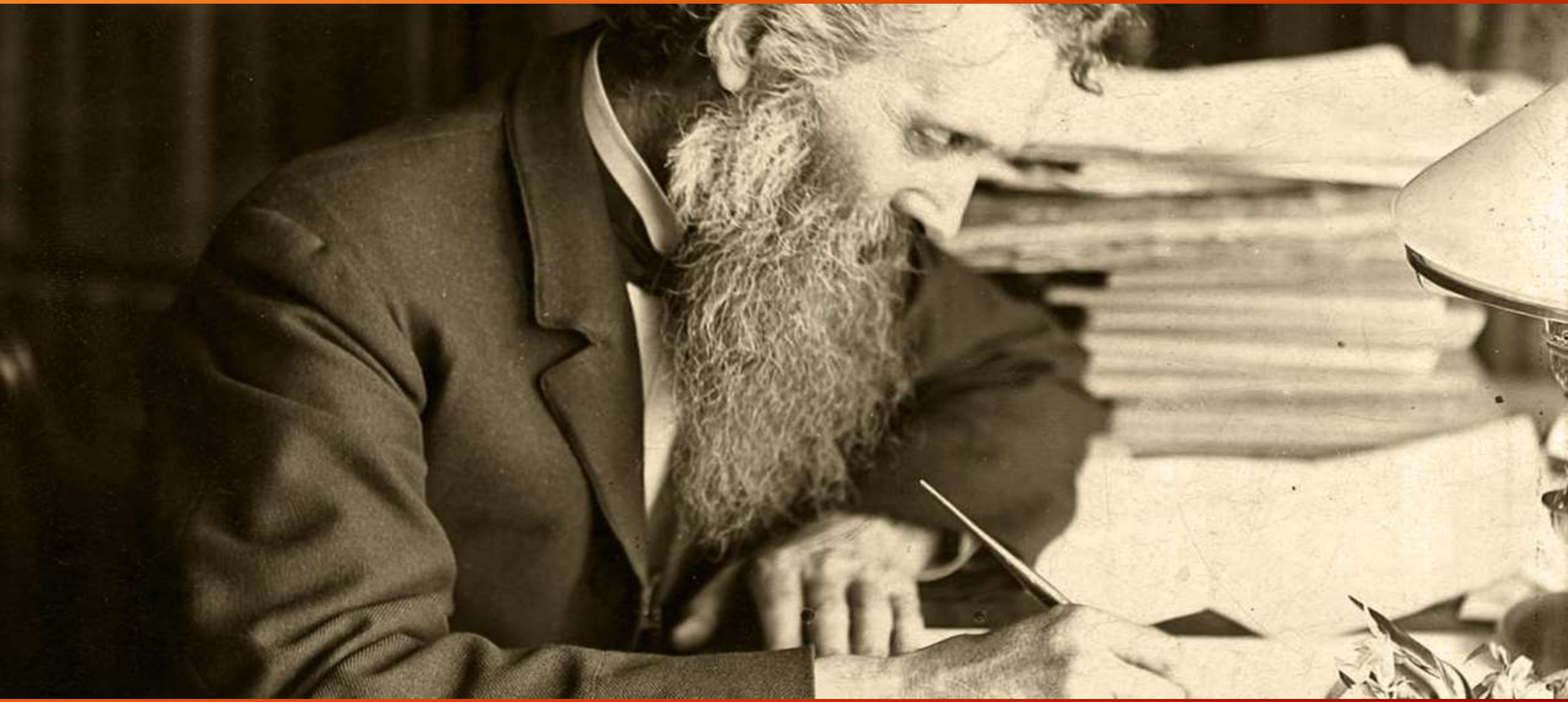
Çevre Etiğinin Öncüleri

www.felsefeogretmeni.com

www.felsefeogretmeni.com

John Muir (1838-1914)

Doğanın korunması için mücadele eden önemli bir ABD'li düşünür ve yazar.

www.felsefeogretmeni.com

Aldo Leopold (1887-1948)

Ekolojik bulguları çevre etiğine uygulamış; etik düzlemin canlı-cansız tüm çevreyi kapsaması gerektiğini savunmuştur.

www.felsefeogretmeni.com

Paul W. Taylor (1923-2015)

"Doğaya Saygı" adlı eserinde, Kantçı bir etik anlayışını tüm canlı varlıklar için kabul eder.

www.felsefeogretmeni.com

Çevre Etiğinde Üç Temel Yaklaşım

Antroposentrik - İNSAN MERKEZCİ

www.felsefeogretmeni.com

İnsan tüm canlılardan daha değerlidir. Doğa, değerini insana sağladığı faydadan (araçsal değer) alır. Etik yalnızca insanlar arası ilişkide geçerlidir.

Biyosentrik - CANLI MERKEZCİ

www.felsefeogretmeni.com

İnsan diğer canlılardan üstün değildir. Tüm canlılar, insanın onlara yüklediği değerden bağımsız olarak değerlidir. İnsan doğaya karşı sorumludur.

www.felsefeogretmeni.com

Ekosentrik - ÇEVRE MERKEZCİ

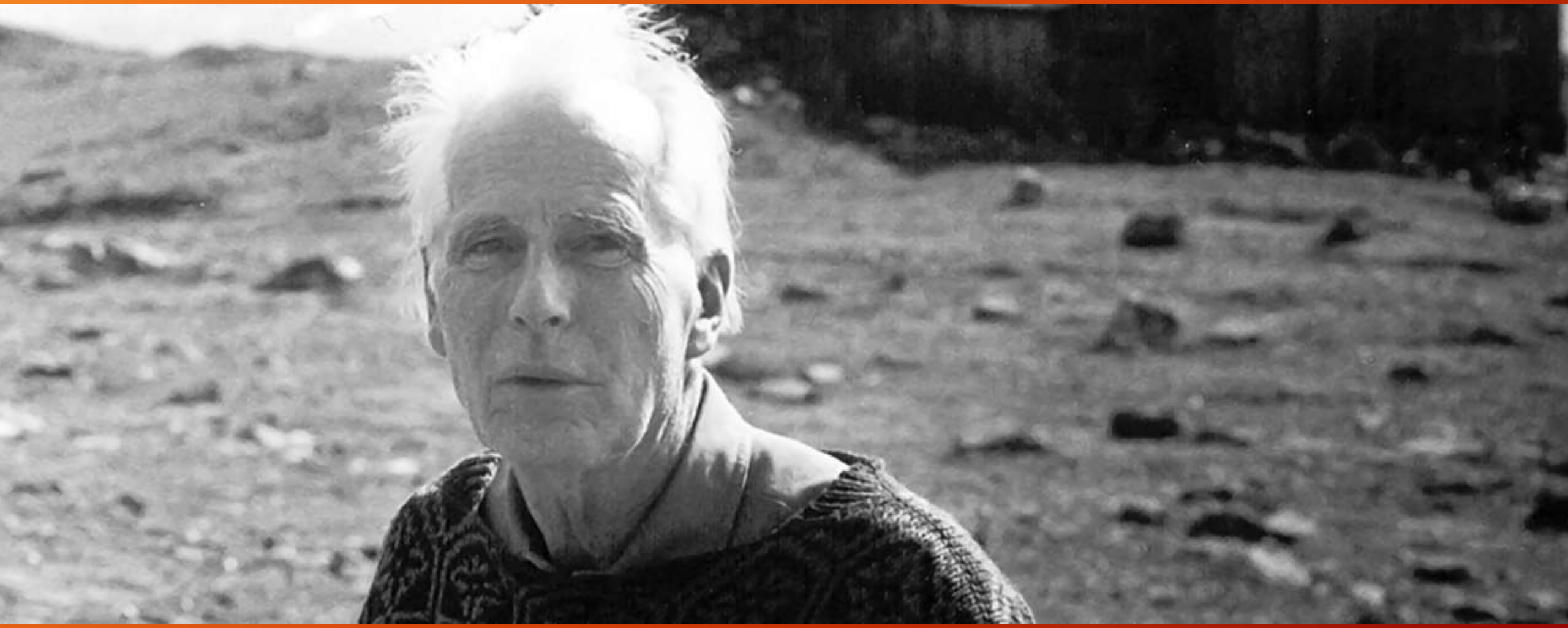

Canlı-cansız tüm doğa etik zemine dâhil edilir. İnsanın çevre karşısındaki ayrıcalıklı üstünlüğü reddedilir; insan ekosistemin eşit bir parçasıdır.

www.felsefeogretmeni.com

Ayrıca:

Derin Ekoloji (Arne Naess):

Varlıkların refahını temel alır, doğanın insan ihtiyaçları için sömürülemeyeceğini savunur.

www.felsefeogretmeni.com

Fütüristik Yaklaşım:

İnsanın doğayı gelecek kuşaklardan ödünç aldığını, onun koruyucusu olması gerektiğini vurgular (sürdürülebilir kalkınma).